

**SAHİBİ VE YAZI İŞLER
MÜDÜRÜ :**

**TÜRKİYE İSLÂM ENSTİTÜLER
TALEBE FEDERASYONU ADIN.
GENEL BAŞKAN**

Cahid BALTACI

İDARE MÜDÜRÜ :

İ. Lütfi ÇAKAN

BU SAYIDA

SELÂM	İSLÂM MEDENİYETİ
ALLAHA İMAN	Ebul-A'lâ EI-MEVDÜDİ Terc.: Mehmet AYDIN
İSLÂM SADELİK VE KOLAYLIKLAR DİNİDİR	...	Mehmed	SOFUOĞLU
İSLÂMDA HAC	...	Tevfik	ÇAPACI
İSLÂMDA VAHDET	...	Tahir	BÜYÜKKÖRÜKÇÜ
HAYR'UN-NESSÂC	...	Dr. A. Subhi	FURAT
NE SÖYLÜYOR? (Şiir)	...	A. İhsan	GENÇ
TEVFİK FİKRET	...	Mahir	İZ
<u>ALIM-SATIM AKDİ</u>	...	Dr. Y. Ziya	KAVARCI
ESKİ YAZI İLE YENİ YAZI	...	Sabri	AKDENİZ
GARB ÜLKELERİNDE VE BİZDE DİN DERSLERİ	...	Hayrettin	GÜLDİKEN
SEHERDE DUÂ (Şiir)	...	M. İlyas	SUBAŞI
İSLÂM DİNİ VE MODERN FİZİK	...	Nahit	DİNÇER
FERMAN DİLEĞİ (Şiir)	...	Mestan	GÜNEL
SUALLERE CEVAPLARIMIZ	...	Gazi	MERT
BUHRAN	...	Cahit	ZARİFOĞLU
NAAT-I ŞERİF (Şiir)	...	Hersekli Arif	HİKMET
TARİH VE LISÂNİYÂT	...	İ. Semaheddin	CEM
MÜSİKİMİZİN MAHVINA DOĞRU	...	Cahit	ÖNEY
MİSVAK — DIŞ FIRÇASI	...	Dr. Asaf	ATASEVEN
EZİLENLER	...	Hilmi	KURTULUŞ
HABERLER	...	İSLÂM	MEDENİYETİ

İDAREHANE

Türkiye İslâm Enstitüleri Talebe Federasyonu Genel Merkezi
Nuruosmaniye Caddesi No: 82/1
Tel. : 22 46 02

CAĞALOĞLU — İSTANBUL

Haberleşme Ve Havale Adresi :
İSLÂM MEDENİYETİ, P.K : 1315

S İ R K E C İ

TEMSİLCİLERİMİZ

Ankara : T.İ.H.O.M.C.F. Genel Başkanı: **Mehmet KARAMAN**
Kayseri: T.İ.E.T.F. İkinci Başkanı : **İ. N. NURSAÇAN**
Konya : T.İ.E.T.F. Mah. İcr. Kom. Başk. : **Ahmet FİDAN**
İzmir : T.İ.E.T.F. Mah. İcr. Kom. Başk. : **Orhan ÇETİN**
Dış Münasebetler : **Mahmut ÖZTÜRK**

TEKNİK KADRO

Sekreter : **Erdoğan ATAK** Ressam : **Gürbüz AZAK**
Dizgi ve Baskı : **AHMET SAİT MATBAASI — İSTANBUL**
Yıl : 1. Sayı : 7
Basıldığı Tarih : 25 Şubat 1968

ABONE

Yıllık : 12 sayı, 30. TL.

Altı Aylık : 6 sayı, 15. TL.

Öğrencilere % 20 Tenzilât yapılır.

Yabancı Memleketlere İki katı.

Bir sayısının : 250 Kuruş.

İLÂN TARİFESİ

Dış Kapak: 2 renk 2.500 TL.

İç Kapak: 2 renk 1.500 TL.

Renkli ilân sahifesi :

Tamamı : 1.200 TL.

1/2 : 750 TL.

1/4 : 400 TL.

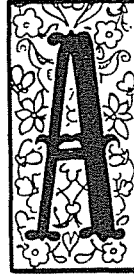
1/8 : 250 TL.

Mecmuamızdaki yazılar me'haz gösterilmeden alınmaz.
Gönderilen yazılar basılsın basılmaması iade edilmez.

Hukuk

Alım - Satım
Akdi

Dr. Yusuf Ziya
KAVAKÇI

LİM-SATIM akdinin İslâm Hukuku ıstılâhı olan bey'in (el-Bey') çeşitli mânâları mevcuttur (1).

I. Lügatta :

- 1) İki şeyin karşılıklı değiştirilmesidir. Mala karşılık mal veya nakit verilmesi buna dâhildir.
- 2) Mal karşılığı olarak mal temlikidir.
- 3) Bir ivaz mukabilinde bir aynın mülkiyetten çıkarılmasıdır.
- 4) Mutlak olarak her nevi mübâdeledir.

Bey' iki zıt manaya delâlet eden kelimelerdendir. hem alım ve hem de satım işlemlerini ifade eder. Ancak örf, bu kelimeyi sadece satım işine tahsis etmiştir.

Bâyi satıcı, mebi' satılan şey, şirâ alım ve müşteri de satın alan demektir.

II. Fıkıhta :

A) Hanefiler: Onlara göre bey'in iki manası vardır.

1) Umûmî: Kendine has bir yolla iki malın mübâdelesidir. Malın mütakavvim yani fıkha göre bir kıymeti haiz olması ve istimâlinin caiz bulunması icap eder. İçki ve domuz gibi mütekavvim olmayan mallara gelince onlar alım-satım akdinin konusu olamaz.

2) Hususî (teknik) : Bir aynı muayyen üsuller ve semen karşılığında mübâdele etmektir.

B) Mâlikîler :

1) Umumi : İntifa ve istifâde dışında kalan karşılıklı bir ivazlaşmadır.

Bu tarif bütün alım-satım çeşitlerini içine alır.

2) Hususî: İntifa ve telezüz (lezzet almak) dışında ivazlardan biri nakit olan ve üstün gelmek (kazanmak) maksadıyla yapılan bir ivazlaşmadır.

C) Şâfi'iler: Bir malı özel bir usülle bir mala ivaz olarak vermektir.

D) Hanbeliler: Faiz ve ikraz hariç malı malla veya meşru bir menfaata karşılık olarak, meşru bir menfaati nihâf olarak mübâdeledir.

Görülüyor ki alım-satım akdinin muhtelif mezheplerce yapılan bu tariflerinin çoğunun içine alım-satımın her tipi (menkul alım-satımı, gayr-ı menkul alım-satımı, trampa v.s.) girmektedir. Bütün eski hukuklarda olduğu gibi İslâm Hukuk mezheplerinin

(1) Makaledeki İslâm Hukuku ile ilgili hususların kaynağı ezcümle şunlardır :

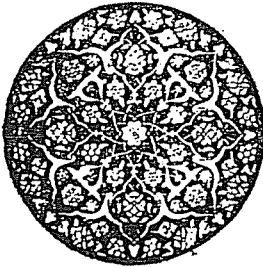
a) el-Cezîrî, Aled'ur-Rahman, K. el-Fıkhu alâ 'l-Mezâhib'il-Arba' a, c. II (Beşinci baskı) Mısır, Tarihsiz, s. 147-152.

b) Alî Fikrî, el-Mu'amelât'ul-Mâddiyyetü ve'l-Edebiyye, c. I (Birinci baskı), Mısır 1938, s. 8-25.

c) Mir'ât-ı Mecelle, İstanbul 1302 (mad. 101 vd.).

d) Kadrî Bâsa, Muhammed, K. Mürşid'il-Hayrân ilâ Ma'rifeti Ahvâl'il-İnsân, (Birinci baskı), Bülâk 1308 (mad. 249).

e) Schacht, Joseph An Introduction to Islamic Law, Oxford 1964, s. 151-154.

çoğunda semenin mal olması imkânı tanınmış ve böylece trampa (mala karşılık mal) beyi akdine dâhil gözükmüştür. Ancak hakkı teslim edelim ki İslâm Hukuku umumî olarak trampayı alım-satım akdine dâhil görmekte beraber bu akdın çeşitlerini vazederken menkul ve gayr-ı menkul alım-satım tefriki yapmamış, bey' akdinin bizzat kendi manası, mebi' ve semen nokta-ı nazarlarından bu muameleyi on iki tipe ayırmıştır ki kısaca şunlardır (2) :

a) Bizâtili akdın manası bakımından :

1) nâfiz: derhal muteber olan bir akittir.

2) mevkuf: icâzete kadar muallaktadır.

3) fâsid: kabz ânında mülkiyet ifade eder.

4) bâtil: Asla muteber değildir.

b) Mebi' (satılan şey) bakımından:

1) Mukâyeda: mal karşılığı mal mübadelesidir (trampa).

2) sarf: para karşılığı paradır (sarraflık ve döviz işleri)

3) selem: mâlum ve müeccel (müstakbel) bir mal karşılığı peşin bir semen.

4) mutlak bey': mal karşılığı paradır (Türk Borçlar Kanunundaki alım-satım mefhumuna uygun).

c) Semen noktasından:

1) Murabaha: Kazanarak satmaktır. Satış fiyatı alış fiyatından yüksektir.

2) Tevliye: Satış fiyatı alış fiyatına eşittir.

3) Day'a: Satış fiyatı alış fiyatından daha azdır; ziyanla satıştır.

4) Musâveme Alış fiyatı dikkata alınmadan iki âkidin ittifak ettiği bir semen karşılığı satıştır.

Bu tasnifte menkûl alım-satımı ve gayr-ı menkûl alım-satımı ayırımına raslanmıyor. Buna mukabil teknik ıstılahıyla mukâyeda denen trampaya raslıyoruz.

Öyle anlaşılıyor ki İslâm Hukukunda bey' akdi iltizamî bir muameledir; tasarrufî muamele değildir. Mecelle'de buna delâlet mevcuttur:

«İcâb ve kabûl ile bey' mun'akıt olur (Mecelle, madde 167).» «Bey'de kabz şart değildir; fakat ba'd'el-akd evvelen müşteri semeni bayia ve sâniyen bayi mebi'i müşteriye vermeye borçlu olur (Mir'ât-ı Mecelle, mad. 262).»

ROMA HUKUKUNDA :

Roma Hukukunda akitler aynı akitler (re *contrahitur*), sözlü akitler (verbis *contrahitur*), yazılı akitler (*litteris contrahitur*) ve rızâi akitler (*consensu contrahitur*) olmak üzere başlıca dörde ayrılır. Alım-satım akdi sonuncuya girmektedir. Binaenaleyh bu akdın inikadı

için sadece tarafların uygun beyanları kâfi idi. Akdın ve beyanın şekli bahis mevzu değildi.

Bu hukukta alım-satım *emptio venditio* denir. *Emptio* almak manasındaki lâtince *emere* masdarından ve *venditio* da satmak manasındaki lâtince *vendere*'den gelmektedir. Alıcıya *emptor* ve satıcıya da *venditor* denmektedir. Satılan şey *merx*, semene de *pretium* adları verilir.

Emptio venditio'nun tarifi:

Taraflardan satıcının müşteriye bir malı teslim etmek ve alıcının da mukâbilinde semenini ödemek borçları altına girdikleri bir akittir (3).

Buna göre tamamen iltizamî bir muamele olan *emptio venditio*'da semenin para olması icap ediyordu. Maamafih başlangıçta bu hususta fikir birliği yoktu. Kaynağını *Caius Ateius Capto* (öl. 22 M.S.) adlı Roma İmparatorluğunun eski bir hukûçusunun görüşlerinden olan *Sabinianus*'lar mektebi (4), semenin para olmasını şart koşmamış ve trampayı alım-satım mefhumu içine almıştır (5). Buna mukâbil mezkûr mektebe muhalif görüşleri bulunan ve *Marcus Antistius Labeo* (öl. 5-22 M.S.) tarafından tesis edilen *Procullanus*'lar ekolü (6), trampa ile *emptio venditio*'yu tefrik etmiş ve bu görüşünü trampa alım-satım kabul edildiğinde semen (*pretium*) ile Mebi'im (Merx) tefrik edilemeyeceği; halbuki bunun lüzumlu olduğu esasına oturtmuş, arâzi karşılığı olarak köle verildiğinde semenin köle olduğu açık olduğundan bunu yukarıdaki kaideye uygun mülahaza edip alım-satım kabul etmiştir ki *Iustinianus* hukuku bu son görüşü umumî kaide haline getirmiştir (7).

Roma Hukukunda, yukarıda kısaca dökümü verilen İslâm - Hukuku alım-satım (bey') akdi tipleri tasnifine müvazi bir taksimâta raslanmamaktadır. Menkûl ve gayr-ı menkûl tefriki (*res mancipi* ve *res nec mancipi*) o devirde mevcut olmakla beraber, modern hukukumuzdaki gibi menkûl alım-satımı ve gayr-ı menkûl alım-satımı sınıflandırılması yapılmamıştır (tıpkı İslâm Hukukundaki durum gibi).

TÜRK BORÇLAR KANUNU:

Modern Türk Borçlar Hukuku, iltibas edildiği İsviçre Borçlar Hukuku mevzuat sistemini takip eder. Bu sisteme göre alım-satım, menkûl alım-satımı ve gayr-ı menkûl alım-satımı olmak üzere başlıca iki kategoriye ayrılır ve trampa alım-satım dışında kalır.

«Satım bir akittir ki onunla satıcı satılan malı alıcının iltizam

ettiği semen mukâbilinde alıcıya teslim ve mülkiyeti ona nakletmek borcunu tahammül eder.»

(Borçlar K., mad. 182/16)

«Menkûl satımı, araziden veya gayr-ı menkûl olmak üzere tapu siciline kaydedilen haklardan başka her türlü şeyin satımıdır. Mahsul veya yıkılması matlup bir binanın enkazı veya taş ocağından çıkarılacak taşlar gibi bir gayr-ı menkûlden ayrıldıktan sonra menkûl olarak mülkiyeti nakledecek mütemmim cüzüleri satılması da menkûl satımıdır.»

(Borçlar K., mad. 184)

«Gayr-ı menkûl satımı muteber olmak için resmî senede raptedilmek şarttır.»

(Borçlar K., mad. 213/1)

«Gayr-ı menkûl mülkiyetinin meyzuu, yerinde sabit olan şeylerdir. Bu kanuna göre aşağıdaki şeyler gayr-ı menkûldür :

1 — Arazi.

2 — Tapu sicilinde müstakil ve daimi olmak üzere ayrıca kaydedilen haklar.

3 — Madenler.»

(Medeni K., 632)

«Satım hükümleri trampada da tatbik olunur.»

(Borçlar K., mad. 232/1)

Bu kısa mukayese, İslâm kültürünün ortaya vaz'ı gereken mühim dallarından Fıkh'ın geniş tetkik sahasının pek küçük bir kısmına temas etmiş ve diğer bir iki hukukun hükümlerini sıralamak suretiyle İslâm Hukukunun onlar yanındaki durumunun vuzuhla görünmesine vesile olma arzusunun doğmuştur.

Karmakarışık fikirler dünyasında ve hususiyile mazisiyle moderniyile çok çeşitli ve farklı hukuk nizamları arasında ve ortasında İslâm Hukukunun durumunu ilmen ortaya koymak için her halde en güzel usûl, ilmî esaslara uygun mukayese metodudur. O zaman her şeye hakkını vermek mümkün olur. Bu ise mühim bir vecibedir.

(2) Okuyucunun sabrını taşımamak maksadıyla sadece haneî taksimatını kaydettik; ufak tefek farkları olan diğer mezheplerin tasniflerini vermedik.

(3) Rado, *Türkan*, Roma Hukuku Dersleri, Borçlar Hukuku (üçüncü basık), İstanbul 1960, s. 90.

Di Marzo, Salvatore, Roma Hukuku, İstanbul 1959, s. 431.

(4) *Di Marzo*, s. 13; *Schwarz, A.*, Roma Hukuku Dersleri (trc. *Türkan Rado*), İstanbul 1958, s. 151-152.

(5) *Di Marzo*, s. 431-432.

(6) *Di Marzo*, s. 13; *Sechwarz*, s. 150-151.

(7) *Di Marzo*, s. 432.